

Silke Vry • Martin Haake
COMORI ASCUNSE
DIN LUMI APUSE

Mari arheologi
și descoperirile lor

Traducere din germană
de Iuliana Rusu

meridiane

HARTA COMORILOR

- 1 Laocoon și fiii săi – un viticultor scoate la lumină sculpturi antice 9
- 2 Misterul uriașilor din piatră – Jacob Roggeveen pe Insula Paștelui 15
- 3 Stadionul scufundat în nămol – Richard Chandler descoperă Olimpia 24
- 4 Un agent secret în deșert – Johann Ludwig Burckhardt la Petra, orașul săpat în stâncă 31
- 5 Un uriaș pleacă în călătorie – Giovanni Battista Belzoni și transportarea „Tânărului Memnon” 39
- 6 Semne magice – Jean-François Champollion descifrează hieroglifele 45
- 7 Un oraș pe 50 de dolari – John Lloyd Stephens și Frederick Catherwood descoperă vechile așezări mayașe 52
- 8 Morții din munte – Johann Georg Ramsauer și cimitirul de la Hallstatt 61
- 9 Muște mici și temple mărețe – naturalistul Henri Mouhot la Angkor Wat 65
- 10 Renăscut din ruine și cenușă – Giuseppe Fiorelli la Pompeii 71
- 11 Se împlinește un vis din copilărie – Heinrich Schliemann în căutarea Troiei 77

12 „Uite, tati, vaci!“ – o fetiță descoperă picturile din peștera de la Altamira 83

13 Părintele arheologiei comparate – William Matthew Flinders Petrie măsoară piramidele (și nu numai) 89

14 Când miturile devin realitate – Arthur Evans și cea mai veche scriere din Europa 97

15 La însărcinarea împăratului – Robert Koldewey face săpături la Babilon 102

16 Adevăratul Indiana Jones – Hiram Bingham la Machu Picchu 110

17 Senzație în Valea Regilor – Howard Carter descoperă mormântul lui Tutankhamon 117

18 Cu pluta într-o lungă călătorie – Thor Heyerdahl și arheologia experimentală 126

19 O capră dă peste o comoară – manuscrisele de la Qumran 135

20 Soldații din lut – dezgroparea Armatei de Teracotă 141

21 Comori scufundate – Franck Goddio, arheologul-scafandru 145

1. *Laocoon și fiii săi – un viticultor scoate la lumină sculpturi antice*

Roma în luna ianuarie a anului 1506. Felice de Fredis se află pe o colină numită Esquilin, mult deasupra orașului, și își privește minunata podgorie... Dacă un călător din timpurile noastre ar sta lângă el, ar fi uimit de priveliștea din fața lui Felice: toate cele șapte coline ale Romei sunt acoperite de viță-de-vie și de măslini, iar prin Forumul Roman, odinioară mândrul centru al metropolei antice, pasc numeroase vaci și oi. Întreaga vale este acoperită de un strat de pământ gros de câțiva metri, din care arcurile de triumf,

La vremea aceea, Forumul Roman încă zăcea îngropat sub munți de pământ. Până la primele săpături arheologice, din 1788, mai aveau să treacă 282 de ani!

coloanele templelor și bazilicile abia se ivesc. Printre aceste resturi triste ale Antichității, animalele se baleză și pasc iarba grasă...

Cel mai mare amfiteatru roman, Colosseumul, le amintește locuitorilor Romei, prin măreția sa, de Antichitatea îngropată, dar mereu prezentă.

Felice nu-și poate închipui că, odinioară, prin Forumul Roman se plimbau împărați puternici, senatori și consuli, că procesiuni triumfale etalau pe străzi supremația imperiului și gladiatori curajoși purtau lupte pe viață și pe moarte în arena Colosseumului. În vremea lui, aceste ziduri, peste care au crescut buruienile, sunt răsfirate în peisaj fără rost; numai Circus Maximus este util, căci a devenit între timp o grădină imensă de legume, ceea ce pe un om ca el nu poate decât să-l bucure.

Nu, Felice de Fredis nu înțelege mare lucru din toate aceste ruine antice. De ce să-l intereseze pe el, un viticultor? Pe el îl interesează pietrele vechi numai atunci când nu-i lasă vița-de-vie să crească și trebuie să le scoată, cu greu, din pământ. Asta se întâmplă deseori, pentru că nu e nimic neobișnuit să te împiedici de tot felul de bolovani în mijlocul Romei; dat fiind că orașul a început să fie locuit în jurul anului 1000 î.H. și de atunci s-a tot construit, în special pe timpul împăraților romani, multe dintre splendidele edificii zac ascunse sub pământ.

Un viticultor are mereu câte ceva de făcut, chiar și iarna. Azi Felice trebuie să taie via, să înlătore lemnul uscat și să plivească. Când nimerește ceva tare, se supără: precis este iar un bolovan din acelea vechi, care împiedică vița să crească. Sapă mai departe și își dă seama că nu doar o piatră iese la iveală, ci mai întâi o boltă, iar apoi, după ceva mai multe săpături obositoare, o întregă încăpere subterană. Felice înlemnește de uimire. După un timp, reușește să înlătore pământul atât cât să descopere o deschizătură prin care să se poată strecura, plin de curiozitate, înăuntru. Ajuns într-o mică încăpere, Felice vede o pardoseală din pietre minunate, perețidecorați cu mozaic colorat și un tavan boltit cu arcade ușor curbate – o cameră cum nu mai văzuse până atunci. Apoi încremenește: mai în spate, în colț, stă un bărbat complet gol, cu doi tineri de-a dreapta și de-a stânga lui, cu fețele schimonosite de durere și suferință, pentru că niște șerpi uriași se încolăcesc în jurul lor. Niciodată nu mai bătuse inima lui Felice atât de tare!

Spaima îi trece doar când își dă seama că făpturile sunt din piatră. Părăsește repede încăperea subterană, fuge acasă și le povestește seara, la un pahar de vin, tuturor cunoscuților ce descoperire deosebită făcuse.

Povestea bărbaților goi din podgorie face repede înconjurul Romei. Printre primii este informat papa, care îi ordonă unui servitor să îl aducă pe arhitectul papal, Giuliano da Sangallo. Niște statui importante au fost găsite într-o podgorie din apropiere, să meargă îndată să vadă ce e cu ele!

Giuliano pornește imediat. Îl însoțește prietenul său Michelangelo Buonarroti, sculptorul aflat în serviciul papei fiind de față la aflarea veștii. Împreună coboară în locul știut de Felice, iar, odată ajunși în încăperea, Giuliano strigă emoționat: „Acesta este Laocoon, cel menționat de Pliniu!”. În vremea lui Michelangelo și a lui Giuliano, adică în timpul Renașterii, *Naturalis Historia* a lui Pliniu cel Bătrân era lectură obligatorie pentru oamenii cultivați. Învățatul din Antichitate adunase în 37 de cărți toate cunoștințele de istoria naturii de la acea vreme; descria, de exemplu, cum se pot obține vopsele din minerale și plante, vorbea despre tehnica prelucrării bronzului, scria despre sculptură, despre artă în general și despre multe altele. Pomenea și despre o statuie a lui Laocoon pe care ar fi văzut-o în casa împăratului Titus. O considera o operă de artă nemaipomenită, mai frumoasă decât orice altă pictură sau sculptură care existase până atunci.

O, da, cu cât Michelangelo studiază mai mult statuia la lumina pâlپândă a lămpii, cu atât mai bine își dă seama ce a vrut să spună Pliniu! Pe sculptorul recunoscut în întreg orașul, în vârstă de 30 de ani, nimic nu îl putea entuziasma mai mult decât sculpturile antice. Cât de mult iubește această artă, dinamica ei de necrezut, prin care surprinde fiecare detaliu al corpului! Michelangelo este

Către noi orizonturi

Prin Renaștere ne referim la mișcarea culturală ce a început în Italia în secolul al XV-lea. În această perioadă, s-au făcut numeroase descoperiri, s-au găsit texte de mult uitate și au fost dezgropate statui antice. Toate acestea i-au făcut pe oameni să înțeleagă cu uimire că, la un moment dat, în vremuri străvechi, omul și reprezentarea sa trebuie să fi fost foarte prețuite. Ca urmare, artiștii și învățații vremii au început să fie foarte preocupați de ideile Antichității. Cei care citeau acele scrieri sau care studiau atent statuile aveau posibilitatea de a înțelege mai bine trecutul și de a găsi răspuns la alte întrebări arzătoare din epoca lor: ce este, de fapt, omul și care să fie menirea sa?

Michelangelo Buonarroti a fost un pictor, sculptor, arhitect și poet, considerat maestrul Renașterii italiene. Creația sa a avut, încă din timpul vieții, un răsunet uriaș. Acesta a numit sculptura care îl înfățișea pe Laocoon „o minune a artei”.

profund mișcat că are privilegiul să fie de față când este regăsită cea mai renumită statuie din Antichitate.

Giuliano îl citise cu atenție pe Pliniu și își amintește totul cu exactitate. Imediat îi apar în fața ochilor scenele întâmplărilor dramatice care trebuie să se fi petrecut acum o veșnicie... Începe să îi povestească uimitului Felice istoria impresionantă a lui Laocoon cel demn de milă și a fiilor săi:

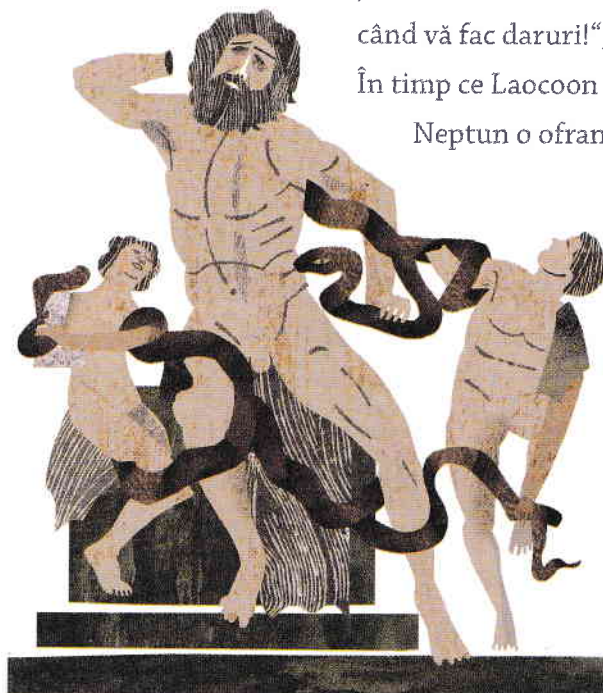
Grecii și troienii se luptau deja de zece ani în fața Troiei, tot măcelărindu-se și omorându-se unii pe alții. Spre mirarea troienilor, grecii s-au oprit într-o zi fără vreun motiv anume, alegând în schimb să construiască un cal imens de lemn, după care au șters-o de acolo. Troienii s-au bucurat peste măsură de încheierea neașteptată a războiului. Oamenii au năvălit afară din oraș, au sărbătorit, s-au minunat de calul de lemn și s-au sfătuit ce să facă cu el. „Să-l aruncăm în mare“, au zis unii. „O, nu, este atât de frumos! Hai să-l ducem în oraș!“, au strigat ceilalți. Însă Laocoon, un preot bătrân și înțelept, nu împăr-

tășea euforia troienilor. „Nu vă încredeți în greci, nici când vă fac daruri!“, i-a avertizat el.

În timp ce Laocoon se pregătea să îi aducă zeului

Neptun o ofrandă împreună cu cei doi tineri fii ai

săi, chiar când erau pe cale să sacrifice taurul, din valurile mării au apărut doi șerpi uriași. Înaintau spre ei ca niște dragoni, crestele lor purpurii se iveau deasupra valurilor, iar ochii le străluceau înspăimântător. S-au năpustit asupra lui Laocoon și a fiilor săi, s-au încolăcit în jurul trupurilor firave ale celor doi tineri și i-au zdrobit. Tatăl s-a repezit plin

de groază să-și salveze copiii iubiți, dar monștrii l-au înșfăcat și pe el. S-au încolăcit de două ori în jurul corpului și gâtului său și, în timp ce bătrânul încerca să scape din strânsoare, l-au omorât și pe el.

Zei l-au pedepsit pe Laocoon pentru neîncrederea sa, cel puțin așa au crezut locuitorii Troiei. Prin urmare, au luat calul de lemn în cetate, fără să bănuiască însă că în interiorul lui se ascundeau cei mai puternici ostași greci. În noaptea ce a urmat, aceștia s-au dat jos din burta calului și au deschis porțile, pentru ca armata greacă, întoarsă noaptea, pe furiș, să treacă apoi tot orașul prin foc și pară. Astfel, au împlinit profeția lui Laocoon că Troia va fi distrusă.

Dacă ar fi ascultat troienii de vorbele lui...

După aflarea acestei povestiri cutremurătoare, cei prezenți se uită cu alți ochi la figurile din marmură ale bărbatului și fiilor săi. Ce se întâmplase cu atâta vreme în urmă prinde viață în fața lor în chip deosebit.

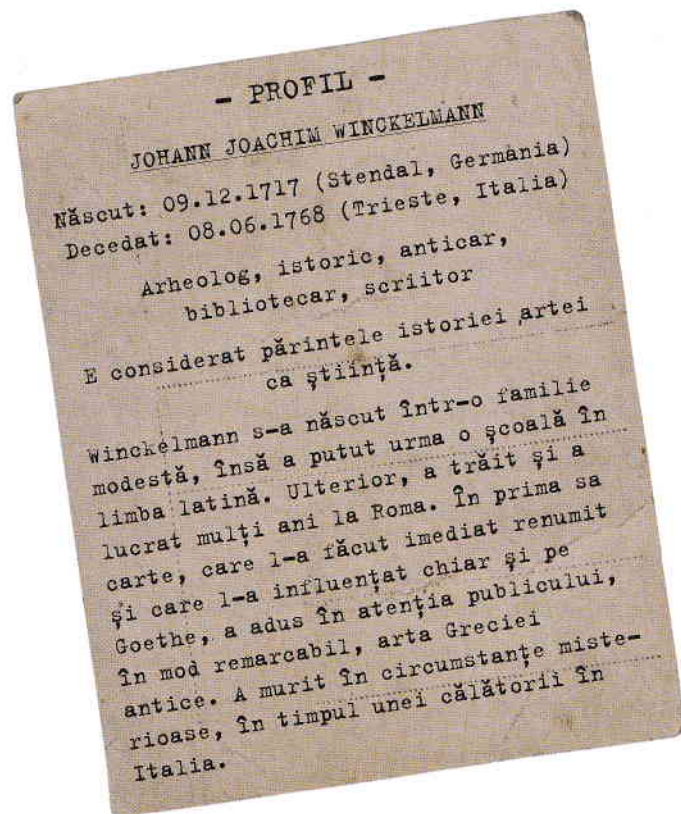
În zilele ce urmează, întreaga Romă sărbătorește regăsirea renumitei sculpturi, atât de mult timp dispărută. Se dau petreceri, se fac desene ale statuii și se discută unde să fie păstrată de acum încolo.

La numai câteva săptămâni după găsirea lui, la 23 martie, grupul statuar intră în posesia papei, care îl cumpără de la Felice în schimbul unei sume substanțiale.

Viticulorul Felice de Fredis avea să fie înmormântat în Biserica Sfânta Maria din Aracoeli 23 de ani mai târziu – o onoare deosebită, de care până atunci nu se mai bucurase niciun om de rând. Acolo își aveau mormintele numai familii nobiliare romane și cardinali, nu viticultori. „Lui Felice de Fredis, care a devenit nemuritor datorită meritelor sale și a descoperirii fără egal a lui Laocoon, o statuie aproape însuflețită și care poate fi admirată la Vatican [...]“ – asta stă scris pe piatra sa de mormânt, care păstrează vie până în ziua de astăzi amintirea celui ce l-a descoperit pe Laocoon.

În concluzie

Până în ziua de azi, statuia lui Laocoon și a fiilor săi este considerată una dintre cele mai importante sculpturi din Antichitate. Ea a influențat foarte mult istoria și studiul artei: odată cu ea au început să apară reprezentări ale trecutelor drame, iar evenimente aproape uitate au fost scoase la lumină. Cărțile și studiile despre acest grup statuar umplu azi biblioteci întregi. Oricine îl privește pentru prima oară este, probabil, profund impresionat. Pe Johann Joachim Winckelmann, sculptura l-a inspirat să descrie astfel stilul excepțional al artei antice: „simplitate nobilă și măreție calmă“.

2. Misterul uriașilor din piatră – Jacob Roggeveen pe Insula Paștelui

Suntem în data de 5 aprilie 1722, în prima zi de Paște, o zi cu soare strălucitor. În fața celor trei corăbii ale amiralului olandez Jacob Roggeveen apare deodată o insulă necunoscută. Inima căpitanului începe să bată mai tare.

Amiralul plecase din Amsterdam în urmă cu nouă luni, cu mandat din partea Companiei Olandeze a Indiilor de Vest, pentru a găsi continentul din sud – *Terra Australis Incognita* –, pomenit încă din vremea scrierilor antice drept un tărâm învăluit în mister. Roggeveen are 63 de ani și, la fel ca tatăl său, visase mereu să exploreze ținuturi necunoscute din Oceanul Pacific. Cu echipajul său de peste 200 de oameni, străbătuse deja oceanele pe ruta Amsterdam – Madeira și mai departe, până în Brazilia, trecuse pe lângă insulele Falkland și ocolise Capul Horn. Pe 25 februarie 1722, a ajuns la Insulele Juan Fernández, de unde a navigat în continuare, căutând miraculosul tărâm austral.

Cu fiecare milă parcursă, insula pare tot mai mare și se află acolo unde Roggeveen bănuiește că trebuie să fie Tărâmul lui Davis. Acest petec de pământ fusese văzut prima oară de un european în anul 1687, deci cu mai bine de 30 de ani înainte, mai exact de către piratul Edward Davis. Roggeveen se întreabă dacă Tărâmul lui Davis ar putea fi zona de nord a continentului pe care îl caută. Nu.

Se credea că misteriosul continent din sud există ca o contrapondere a maselor de pământ din emisfera nordică. Oamenii își închipuiau că acolo se găsesc cantități imense de aur.